Ганна ЗВЯГІНА,
викладач

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВСТАВНИХ І ВСТАВЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ПОВІСТЯХ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА “ОБЛОГА” ТА “КЛИМКО”

Дослідження мови творів письменника у плані виявлення його індивідуального стилю є одним з актуальних завдань сучасної лінгвістики. Звернення дослідників до нього обумовлене осмисленням внеску письменника в розвиток української мови, через мову привертається увага до світоглядних позицій. Індивідуальний стиль письменника у мовному аспекті трактується як індивідуально-творчий вияв народної мови.

Користуючись живою народною мовою, письменник відбирає, комбінує мовні одиниці у незвичній сполучуваності відповідно до свого світобачення, ідейно-естетичних інтенцій, об’єднує ці слова у своєрідну лексичну систему, історично, тематично й естетично виправдану або створює нові лексеми.

Народність мови не означає, що він її копіює, адже письменник, за висловом О. Довженка, більше селекціонер, ніж фотограф, єдиним і справжнім творцем мови є народ, а письменник, всотуючи і творчо переосмислюючи мовні скарби, повертає її народові у змінному, “поліпшеному” вигляді [1; 2].

У індивідуальному стилі здійснюється не тільки індивідуальне використання різноманітних мовних засобів національної мови у нових функціях, що визначені принципами зв’язку частин чи елементів художнього цілого, не тільки залежний від лінгвістичного смаку письменника своєрідний відбір цих засобів, не тільки власна система комбінації різних стилістичних серій літературної мови чи різних прийомів художньої мови, не тільки свої навички і принципи композиції літературно-художніх єдностей, не тільки особисте тяжіння до тих чи інших образів та типів, а також до форм їх побудови

Дослідники біографії письменника стверджують, що повісті Григора Тютюнника “Облога” та “Климко” цілими фрагментами перегуку-

© Г. ЗВЯГІНА, 2009

куються з документальними спогадами “Коріння”, з них так чи інакше поглядається чи не все раніше чи пізніше написане про дітей війни [6; 236].

Повісті “Облога” та “Климко” в різних аспектах були розглянуті Л. Мороз, В. Мельником, П. Загребельним, І. Дзюбою (в основному це переказ сюжету, розгляд характерів, порівняння з автобіографією письменника). Однак спеціальної розвідки, присвяченої дослідженню особливостей функціонування вставних і вставлених конструкцій у повістях Григора Тютюнника, немає. Тому пропонована робота є спробою наукового осмислення і оцінки ролі вставних і вставлених конструкцій у формуванні ідіостилю письменника на матеріалі повістей.

Прості речення можуть ускладнюватися вставними і вставленими словами, словосполученнями і реченнями, які граматично не пов’язані з членами речення, хоч надають усьому реченню чи окремим його членам різних смислових відтінків. Виражають додаткові повідомлення або уточнення.

Відсутність граматичного зв’язку з членами речення чи з реченням у цілому зумовлює віднесення вставних і вставлених конструкцій до “слів, що стоять поза граматичним зв’язком” [8; 143].

За смисловою функцією слова, що будуть досліджуватися, словосполучення і речення поділяються на вставні і вставлені.

Вставні конструкції пов’язуються переважно із загальним змістом усього речення, надаючи йому певного відтінку, тому виключення вставних конструкцій нерідко впливає на зміст речення, хоч принципово синтаксичної структури й не порушує.

Вставні слова і сполучення слів у повістях Григора Тютюнника за значенням можна розділити на чотири основні групи.

Перша група – це ті, що виражають невпевненість. За кількістю ця група найбільша – 17 одиниць. Серед них: **може, мабуть, здавалося, либонь, очевидно**:

1. *Іду попід тинами, зазираю в кожен двір, **може**, десь не так густо постояльців* (7:18),

2. *Сонце, **мабуть**, тільки що зійшло, бо від скирти через тік і ще далі на стернях лежала довга тінь у сизій росі, солодко пахло втоптаним у землю набубнявілим житом, що вже вкинулося у ключечки, та сухими мишачими гніздами* (7:78), 3.*Вчора перед телефоністками ви, **здається**, виступали в ролі нареченого якоїсь стахановки...– сміявся Калюжний* (7:16*)*, 4.*Ленка прийняла мене на ночівлю в хатину з розваленою грубою, ще тут стояв трухлявий теслярський верстак, на котро-*

*му, **либонь**, давно вже не столярували, й точило, а маленьке перехняблене віконце при самій землі заросло пилом і павутиною так, що ледь сіріло в пітьмі* (7:39), 5.*Аж тоді Климко зрозумів, що цей солдат, який, **очевидно**, був чехом, боїться якихось партизанів і мало не застрелив його, Климка, зненацька* (7:84).

Друга група вставних слів та сполучень трохи менша за кількістю – 10 одиниць. Вставні слова, що входять до складу цієї групи: **правда, звичайно, видно, напевно, певне, щоправда** виражають впевненість. Наприклад: 1.***Правда**, слив корзину купила та макітерку полив'яну* (7: 8),), 2.***Звичайно**, поїду. Хоч до пристанища якогось підвезуть* (7:13), 3.*На останній підводі, що трохи відстала від обозу, скулившись, сидів у передку солдат і, **видно,** куняв – пілотка зсунулась йому на вухо, плечі обвисли, обличчя вткнулося в розстебнуту вгорі, з піднятим коміром шинелю* (7:83), 4.*То куріла грубка, **напевно**, вже давно не мазана, бо вище дверцят чорнів широкий зализень сажі* (7:19), 5.*Він був уже підтоптаний, цей солдат, і, **певне**, йшов до скирти, щоб набрати соломи під своє утле тіло* (7:83), 6.***Щоправда**, в одному ліску над шляхом трапився йому в гущавині рясний кущ глоду* (7:87).

Третя група за кількістю (8) – це ті вставні слова та сполучення слів, які мають значення "джерело думки". Серед них: **кажуть, скажи, мовляв**: 1.*Не служиться**, кажуть**, попа забрано, а другий став на його місце, так безбожник і п'є...**Кажуть,** як батіг загубить, то хрестом божим нагрудним коняку поганяє, як налигачем* (7:8), 2.А на ноги, **скажи**, бабі нічого не треба: т а м стерні немає (7:8), 3.*Та не бійся, як умру, а збігай до тітки Насті й скажи: так і так, **мовляв**, чиста сорочка й спідниця бабині в коморі, у зеленій скрині...* (7:8).

Четверта група – вставні слова, що передають звернення до співбесідника і вживаються з метою привернення уваги до читача (слухача) (6 одиниць): ***бувало, було, думаєш, чуєш***: 1.***Бувало**, надворі курить, мете, шибки в кригу повбираються, а ми з бабусею пшоно мнемо та пшоняники печемо – на припічку, щоб дров менше розійшлося* (7:7), 2.*А вранці, **було**, хваляться: "Приходив до мене сю ніч твій дідусь і пальцем за собою манив...* (7:7), 3.*– Ну, то сільрада відповість: так і так, мовляв, немає вашого сина. **Думаєш**, татові легко буде?* (7:14), 4.*Приходжу, **чуєш**, в Опішнє, розпитую* (7:8).

Повісті "Облога" та "Климко" Гр. Тютюнника настільки насичені вставними конструкціями, що їх трапляється по кілька на одне речення: 1.*Солдати (їх четверо: троє молодих і один старший, давно не голений, сумний і, **видно**, не балакучий) вмощуються попід бортами, вбирають голови в плечі, підняті так високо, що погони здимаються*

*дугами, і враз засинають, а я тим часом розглядаю їхнє причандалля: розкладну бамбукову антену, батареї, якісь ящики, обгорнуті повстю, і, **нарешті**, автомати з круглими, вичовганими до блиску дисками* (7:13), 2.*Це було в Артилярщині, сусідньому з нашим селі, де я, відпочиваючи в затінку, вперше усвідомив свою самотність, – **мабуть**, тому, що вперше за дванадцять років життя опинився серед чужих людей, а **може,** то підстрелена качка та мовчазні зів'ялі сади нагнали суму* (7:57). Інколи повторюють однакові вставні конструкції для підсилення впливу на читача: 1.*Мені стало холодно, **може,** тому, що засидівся в санях, а **може**, тому, що в грудях, тільки-но почав розказувати, нагло затремтіла якась жижка* (7:65).

У розглянутих нами повістях Григора Тютюнника вжито майже всі групи вставних конструкцій, що виділено в сучасній українській літературній мові. Хоча кількість вставних слів, вжита на означення певних відтінків, різна. Найбільше тих, що виражають невпевненість. Оскільки стиль письменника є "етико-естетичною концепцією художнього світу, детермінованою типом світосприйняття художника, його естетичною свідомістю, що закономірно реалізується у змістовій формі конкретного твору..." [2; 4], то вживання вставних конструкцій є засобом відображення особливостей світосприймання Григора Тютюнника.

Крім вставних конструкцій, які переважно виражають суб'єктивне ставлення мовця до висловленої думки, є ще вставлені конструкції. Вони містять додаткові повідомлення, зауваження, бувають поясненням до якогось із членів речення чи до речення в цілому.

Вставлені конструкції роблять лише побіжні зауваження, додаткові повідомлення, які доповнюють, уточнюють зміст усього речення чи окремого його члена, а у зв'язку з цим вони не можуть починати речення, тому переважно стоять у середині або в кінці його. Вставлені, як і вставні, конструкції з основним реченням граматичного зв'язку не мають [8; 144].

Вставленими бувають окремі слова, словосполучення, прості і складні речення. Вони приєднуються до основного речення як безсполучниковим, так і сполучниковим зв'язком, а на письмі найчастіше виділяються дужками, рідше – комами або тире. Вставлені конструкції, які містять побіжні зауваження чи додаткові повідомлення, безпосереднього змістового зв'язку з основним реченням не мають.

У повістях "Облога" та "Климко" Григора Тютюнника вставлені конструкції виділяються на письмі тире та дужками. Вставлених конструкцій, виділених комами, у повістях Тютюнника помічено не було.

Найбільш вживаним є такий спосіб виділення як дужки: 1.*Мордуємося так аж до півночі: я біля патефона (вже й пучок не чую), а вони коло горілки* (7:20), *2.За тином чорнів садок, у ньому тихо по-весняному шущукалося чорне гілля (з ярка від погорілих танків тяг вітерець), пахло мокрими вишнями і нескошеними з осені бур'янами* (7:44). Цей спосіб виділення яскраво підтверджує інформаційну додатковість вставлених конструкцій, факультативність вставлення.

Тире, як спосіб виділення вставлених конструкцій, в повістях письменника є досить вживаним: 1.*Влітку я щодня купався в річці й бігав до молотарки обідати – бабуся там куховарили, – а взимку ходив у луг пеньки бити, сушняк збирати, мерзлої калини ламать на квашу та пироги й ковзатися поміж кущами, де лід чистий, а не в струпах, як на річці* (7:7), 2.*У передку , на високому рундучкові, сидів дядько в чорному халаті – його теж звали хлібовозом – і досипав недоспаної ночі, покивуючи головою, а коні йшли самі, бо вони знали дорогу (*7:90). Особливість такого способу виділення полягає у показі того, як вставлені конструкції розширюють і збагачюють зміст висловлення.

Вставлені конструкції, виділені як тире, так і дужками, у розглянутих повістях Григора Тютюнника розміщено як в середині речення, так і в кінці: 1.*Студебекери з гарматами – я знаю, це зенітки-сімдесятипятиміліметровки – повільно, горнучи буферами глевкий чорнозем, змішаний зі снігом, повзуть за тягачем, а слідом за ними майже по пояс у колії пішки йдуть артилеристи* (7:13), 2.*Від полудня до вечора вони перенесли з кімнати Наталі Миколаївни все, що в ній було: ліжко, стільці, книги, розкидані по підлозі, етажерку, постіль (подушки були чомусь порізані, і з них віялося пір'я)* (7:99). Позиція вставлених конструкцій у реченні залежить від того, наскільки на часі для автора додатковий коментар.

Вставленими в повістях письменника бувають слова, словосполучення, прості та складні речення. Вставлені конструкції, що складається із слова або словосполучення, не дуже вживані, але все ж зустрічаються в повістях Тютюнника: *1.Отоді й літи: "Чи не знайшлося б у вас, тіточко (або дядечко) чогось перекусити?»* (7:10), *2.Не догукавшись Ленки ("Matka! Matka!), вони самі витягли з колодязя води, роздяглися догола й, крякаючи по-вутячому, стали митися просто посеред двору* (7:42). Такі вставлені одиниці "виражають такі додаткові повідомлення чи побіжні асоціативні зауваження, які поповнюють, уточнюють, розвивають зміст висловлення, вказуючи на якісь деталі чи нові факти, що не були передбачені в перший момент формування думки" [5; 175].

Речення – найбільш вживана вставлена конструкція. Серед них виділяємо односкладні речення: 1.*То вже так, сама перед собою виправдовувалась, бо через нього – тепер уже знаю – не пішла тоді галасвіта* (7:23), 2.*Я нашвидку заводжу патефон – щось рипить і бринькає, – розкручую пальцем пластинку, бо сама вона не рушає, і припадаю до їжі, тут-таки на лаві, розуміючи, що від мене вимагають одне – крутити музику* (7:19); двоскладні: *1.Свекор аж помолодшав, усе якісь пісні мугикає та дратвою – він сам швець – витьохкує* (7:23), 2.*Тихо мерех-тіли зорі, на полини опускалася червона при світлі заграви павутина – починалося бабине літо, – а на Дніпрі чи вже десь ближче, по сей бік, невлад били гармати, і низько над землею зринали далекі ракети"* (7:43); прості ускладнені речення: 1.*Бабусю згадую, пасьбу, хату нашу з образами на покуттях – мені чомусь найдужче запам'яталася федорівська пресвята богородиця з лагідними очима й дитинкою на руках* (7:7), *2.Я хутенько роздягся біля порога, розмотав обмотки – внизу вони змерзлися й тріщали, пострілюючи крижинками, – потім підійшов до патефона і заломив мембрану назад* (7:19); складні речення: складносурядні: 1.*Зайшла я до них уранці – сонечко тільки вигулькнуло, а вже й спека – води напитися* (7:23), 2.*– Кажу, мати плаче день і ніч, дитина оно (при цьому він кивнув на Кирила, а Меланя презирливо посміхнулась) як у воду опущена ходить...* (7:30); складнопідрядні: 1.*Дядько Марко був бовкуном, і жінки – навіть моя мати, котра, як мені здавалося, завжди дивилася на людей трохи через плече, – жаліли його* (7:33), 2.*А Калюжний, підмостивши під себе брезентову поштарську сумку (на зворотному шляху він мав заскочити "в дивізію", що розташувалася на невеличкій станції Треповка, і захопити пошту), прихилив мене вільною рукою до себе й сказав...* (7:60). Функціонування вставлених конструкцій у прозових творах Григора Тютюнника вимагає детальнішого розгляду і неодмінно стане об'єктом нашого подальшого дослідження.

Інколи у склад вставлених конструкцій входять порівняння або підрядне порівняльне речення: *1.Якось-то косили ми з ним за проваллям. Він попереду – косар же був лепський, на ять! – а я за ним, хоч теж не давав дядькам собі п'яти врізать...* (7:49), *2.Дівчина сховала обличчя в долоні й сміялася, я бачив лише її густе розкошлане волосся, небдало заплетене в одну косу – товсту, пухнасту, такого кольору, як дим проти західного сонця, – з позолотою...* (7:50).

Були виявлені вставлені конструкції із прямою мовою: 1. *А божевільна баба Палазя (про неї казали: "На голову не зносить") з ріденьким сивим волоссям над верхньою губою та на підборідді, вештапась*

поміж людьми на косогір'ї і, сварячись коцюрбуватим пальцем в обличчя кожному, скреготала по-сорочачому... (7:33), 2. *Далі йшли прилавки, заставлені мисочками з житом, кукурудзою, просом; біліли склянки з борошном, содою, вологою сіллю (“Ось вона!” – зрадів Климко); стояли клунки з картоплею, капустою, буряками* (7:105).

Інколи у склад вставлених конструкцій входять числівники: *1.Люди знишкли, так і повлипали спинами в кручу. Раптом як гурконе – раз, і вдруге, і втретє...”* (7:9).

Було помічено кілька вставлених конструкцій, що закінчуються знаком оклику або питання: 1.*Роздивився б зблизька – інтересно, які в нього очі? – та й біжи собі на всі чотири боки...* (7:7), 2. *Я вже хотів вийматі черевик – такі недобрі жінки мені ще не траплялися! – але в цей час хатні двері відчинилися, і в них з'явився солдат* (7:18). Трапляються в одному реченні вставлені конструкції з різними видами виділення: 1. *Доки я мулявся біля каші –* ***якби хоч не той Стоволос!*** *– Калюжний уніс ізнадвору цеберку води, в котрій плавало вишневе листя та крижинки, хазяйка налила нею великий чавун* ***(крига видзвонювала об його вінця)*** *й посунула в піч (*7:46), 2. *Дід Бочонок –* ***так звала аптекаря вся дітвора у висілку й на станції*** *– цілими днями,* ***навіть у неділю****, просиджував у висілковій аптеці коло базару і* ***(це було видно через вікно)*** *розважував на манюніх вагах якісь ліки або стояв за прилавком, упершись у нього великим животом* (7:85).

Які б не були вставлені елементи за своєю структурою: двоскладні, односкладні або такі, що мають форму складносурядних, складнопідрядних речень, містять вони пряму мову чи порівняльні звороти, але всі вони є частиною висловлення, особливим способом співвіднесеною з іншими його частинами; вони об'єднані на функціональній основі; з погляду висловлення є факультативною частиною, мають спільний синтаксичний принцип, який полягає у свободі включення у складі речення, впливають на інтонаційний малюнок речення.

Вставлені конструкції настільки характерні для уснорозмовного синтаксису прозових творів Григора Тютюнника, що повісті (навіть деякі розділи) починаються реченням із цими синтаксичними одиницями: *1.Іду полем, бур'янищами, раз по раз обминаючи глибокі вирви з-під снарядів, ледь не вщерть налиті каламутною талою водою* ***– відлига вже третій день****, –і прислухаюсь до туману: чи не обізветься денебудь колодязна корба, а* ***може****, потягне звідкись пахучим солом'яним димом –* ***отак низом, при самій землі, бо в туман завжди низом тягне*** (“Облога”, 6), *“...Перше, що побачив Климко, коли розплющив очі, – велике, рівно обведене коло червоного сонця у вікні* ***(воно світило, мов крізь морок)****, і став пригадувати, де він”* (“Климко”, 113).

У повісті “Климко” вставленими є п'ять речень поспіль: *1.(Климко не знав того, що Зульфат щодня виходить за переїзд у степ і довго журно дивиться пригаслими чорними очима на дорогу через вибалки й узгірці, звідки має прийти Климка; що часто разом з ним виходить за переїзд і Наталя Миколаївна з маленькою Олею на руках, тоді вони дивляться на дорогу вдвох із Зульфатом і мовчать, картаючи себе в душі: Зульфат – що не розрадив Климка, Наталя Миколаївна – що не почула, як він пішов. Надвечір вертають онімілим у голодному горі висілком назад до вагової, і їм здається, що там їх уже чекає Климко – усміхнений, мовчазний і синьоокий. Але його немає... Климко цього не знав. Він знав лише одне: там його ждуть)* (7:116). Такого типу тексти належать до надскладних утворень, особливістю яких є поліінформативність, у межах якої вставлена конструкція постає і структурно і скмантично ємнішою, аніж основне речення. Об'єктивний смисл цього речення пов'язаний з потоком свідомо спрямованих авторських міркувань, що передаються через призму ліричного героя.

Досить часто у реченнях вставні конструкції зустрічаються поруч із вставленими або входять у склад вставлених: 1. *Із заходу понад старим,* ***певно****, ще довоєнним кукурудзищем* ***(з-під снігу тільки деінде стирчали поламані зчорніли стебла)*** *майже над самою землею тягло хмари, котрі, як здавалось мені, пахли димом, і сонце прозирало крізь холодну імлу – жовте, похмуре, сліпе* (7:56), 2. *А втім, він рідко коли залишався наодинці у закіптюжених стінах, бо в нього частенько, –* ***бувало, що й до ночі,*** *– засиджувалося шкільне хлоп'яче товариство – бідові непосидющі висілкові хлоп'яки* (7:93). Таке поєднання вставних і вставлених конструкцій є надзвичайно цікавим, оскільки вставні конструкції марковані суб'єктивною модальністю, вставлені ж конструкції корелюють з об'єктивною модальністю. Їхне поєднання в одному реченні змінює одноплановість висловлення, поєднання ж їх призводить до зміни модальності вставленої конструкції, чіткіше і виразніше починає звучати голос автора.

В основу іншої класифікації покладено функції, що їх виконують у реченні вставлені конструкції. Виділяємо, за К. Шульжуком, уточнювальні, пояснювальні та доповнювальні вставлені одиниці [8; 171]. Уточнювальні конструкції конкретизують зміст речення: 1. *Чоловік, – мабуть, той, що брав Климків клунок, – довго черкав сірником, а коли спалахнув вогник, Климко побачив купу стружок у кутку і під ними душ п'ять жінок з якимись пожитками в мішках і кошиках”* (7:118), 2.*Так зі мною було тільки раз, коли віддав найкращу свою іграшку*

(зозулю з годинника) Птаховій дівчинці Галі, хоч бабуся й розсердилася тоді й сказала: "Знайшов, кому дарунки дарувать..." (7:70).

Пояснювальні конструкції пояснюють причину того, що відбувається в основному реченні:1. *Слідом за ними, голосячи, пішло кілька жінок з вузликами і торбами за плечима і сивий, без картуза (картуз він тримав у руці) дідусь на дерев'яній ступці*" (7:109), 2.*Влітку я щодня купався в річці й бігав до молотарки обідати – бабуся там куховарили, – а взимку ходив у луг пеньки бити, сушняк збирати, мерзлої калини ламать на квашу та пироги й ковзатися поміж кущами, де лід чистий, а не в струпах, як на річці"* (7:7).

Доповнювальні вставлені речення мають приєднувальний характер і виражають об'єктивну модальність: 1. *Він побачив на лаві рівно складену чисту свою одежу, матроску і штани (вилиняли після прання ще дужче, аж побіліли), устав і вдягся"* (7:115), 2. *Від полудня до вечора вони перенесли з кімнати Наталі Миколаївни все, що в ній було: ліжко, стільці, книги, розкидані по підлозі, етажерку, постіль (подушки були чомусь порізані, і з них віялося пір'я)*" (7:99).

Отже, для стилю Григора Тютюнника характерні такі види ускладнення речень як вставні та вставлені конструкції. Вставні конструкції надають реченням певний смисловий відтінок. У повістях Тютюнника було виявлено три групи вставних конструкцій за відтінками. Перша група – найбільша (17 одиниць). Це ті вставні конструкції, що виражають невпевненість: **може, мабуть, здавалося, либонь, очевидно.** Друга група – ті, що виражають впевненість: **звичайно, видно, певне, правда, щоправда, напевне**. Вона кількісно менша – 10 одиниць. Третя група (8 одиниць) за значенням означає джерело думки: **кажуть, скажи, щоб сказать, як то кажуть, каже, можна сказати, мовляв.** Четверта група вставних конструкцій передає звернення до співбесідника і вживається з метою привернення уваги до читача (6 одиниць): **бувало, було, думаєш, чуєш**.

У повістях Григора Тютюнника вставлені конструкції містять додаткове повідомлення, зауваження, пояснюють член речення чи речення в цілому. Виділяються вставлені конструкції тільки тире чи дужками, знаходяться традиційно – у середині чи в кінці речення.

Вставлених конструкцій, що складаються зі слова чи словосполучення, небагато (усього 6). Найбільша ж кількість тих вставлених конструкцій, що складаються з речення. Серед речень помічено односкладні, двоскладні, прості ускладнені, складні (складнопідрядні, складнопідрядні), з прямою мовою, з числівниками, окличні речення.

За функціями, що їх виконують вставлені конструкції у розглянутих повістях Григора Тютюнника, поділяємо такі конструкції на уточнювальні, пояснювальні та доповнювальні.

Повісті "Облога" та "Климко" Г. Тютюнника буквально насичені вставленими конструкціями. Їх може бути кілька в одному реченні, часто вставлені поєднуються із вставними конструкціями. Розглянуті повісті починаються реченнями із вставленими конструкціями.

Отже, головною особливістю таланту Григора Тютюнника є те новаторське, неповторно-індивідуальне, мистецько-досконале, що ставить його у перші ряди світових майстрів новелістичного жанру. І специфічне вживання вставних та вставлених конструкцій є складником цього надвичайного таланту.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бибик С.П.* Естетичні модифікації народнорозмовності в ідіостилі Г.Тютюнника. Автореф. ... дис. канд. філол. наук. – К., 1994. – 19 с.
2. *Бикова Г.П.* Індивідуальний стиль В. Самійленко: автореферат. – К., 1998. – 18 с.
3. *Дзюба І.* Великий людинознавець// Урок української. – 2003. – № 3.– С. 38 – 43.
4. *Загребельний П.* Неложними устами. – К, 1984. – С. 114 – 116. – 432 с.
5. *Кулик Б.М.* Курс сучасної української літературної мови.– Ч.ІІ.– К., 1965. – 2-е вид. – 283 с.
6. *Мороз Л.* Письменники Радянської України. – К., 1981. – 534 с.
7. *Тютюнник Г.М.* Твори. Книга ІІ: Повісті. – К., 1984. – 328 с.
8. *Шульжук К.Ф.* Синтаксис української мови. – К., 2004. – 408 с.

АНОТАЦІЯ

Звягіна Г. Особливості функціонування вставних і вставлених конструкцій у повістях Григора Тютюнника "Облога" та "Климко"

Статтю присвячено функціонуванню вставних і вставлених конструкцій у повістях Григора Тютюнника "Облога" та "Климко". Виділено чотири групи вставних слів за значенням. Розглянуто способи виділення вставлених конструкцій, місце їх розміщення. Досліджено, що являють собою вставлені конструкції у повістях "Облога" та "Климко". Визначена роль вставних і вставлених конструкцій у формуванні особливостей стилю письменника.

SUMMARY

Zvyagina G. Features of functioning of the parenthesis and inserted constructions in the stories of Grigir Tutunnic "Obloga" and "Klimko"

The article is devoted to functioning of the parenthesis and inserted constructions in the stories of Grigir Tutunnic "Obloga" and "Klimko". Four groups of the inserted words are selected after the value. The methods of selection of the inserted constructions, place of their placing, are considered. It is explored, that are the inserted constructions in stories "Obloga" and "Klimko".

Людмила БОРСУК,
аспірантка

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНО-КОГНІТИВНІ ЧИННИКИ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ

Динамічний розвиток економічного життя суспільства спонукає інтенсивному поповненню термінології, зокрема, у сфері маркетингу, менеджменту, бізнесу тощо. Активне формування термінології менеджменту припадає на 90-рр. XX ст. поряд з іншими терміносистемами економічної сфери (див. В.М. Лейчик, М.В. Китайгородська, С.В. Сахневич, Л.В. Івіна та ін.).

Серед спеціальної термінологічної лексики, лексика менеджменту посідає важливе місце, що зумовлено її бурхливим розвитком протягом останніх десятиріч.

У запропонованій статті намагаємось інтегрувати семіотику і когнітивну лінгвістику, орієнтуючись на семасіологічний вектор: від смислу (концепта) до мови (засобів його вербалізації). Адже когнітивна лінгвістика ставить перед собою завдання впорядкувати процес смислопородження і смислорозмежування в ментальному континіумі індивіда.

Мета запропонованої статті дослідити структурно-семантичні та концептуально-когнітивні чинники творення англійських термінів менеджменту, розглянути семантичну структуру термінології менеджменту. Завдання полягає у тому, щоб виокремити спільну семантичну ознаку у-інваріанті терміна менеджменту на семантичному рівні, застосувавши продуктивні способи семантичної деривації-метафоризації, тощо.

В загальному континіумі термінів менеджменту проаналізуємо терміни, які входять в концептосферу та когнітосферу цієї сфери, а саме: *establishment, logistics.* Зазначені терміни є частоіновживаніши-ми та формують ядерну центральну частину терміносфери менеджменту.

На відміну від інших терміносистем, терміносистема менеджменту ще мало вивчена, тому актуальним є дослідження їх семантичної

© Л. БОРСУК, 2009